

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р *Марияна Тонева Кузманова*,
член на Научното жури за публична защита на дисертационния труд
на *Светлана Руменова Тимофеева*
на тема: *"Възможности за развитие на конкурентния потенциал във
фармацевтичната индустрия в България"*
за присъждане на образователна и научна степен "доктор"
по научната специалност "Икономика и управление (индустрия)
(стопанско управление)",
професионално направление 3.7 Администрация и управление,
област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки

Основание за изготвянето на рецензията е Заповед на Ректора на ЮЗУ "Неофит Рилски" - Благоевград № 3276/ 13.12.2017 г.

1. КРАТКИ БИОГРАФИЧНИ ДАННИ.

Светлана Руменова Тимофеева е родена на 15.06.1989 г. Притежава завършена магистърска степен по "Стопанско управление" (2013 - 2014 г., Югозападен университет "Неофит Рилски", гр. Благоевград). От 2015 г. е редовен докторант в катедра "Мениджмънт и маркетинг", Стопански факултет към ЮЗУ "Неофит Рилски", гр. Благоевград.

В периода 2016 - 2017 г. води семинарни занятия като гост - преподавател в ЮЗУ "Неофит Рилски", гр. Благоевград.

2. АКТУАЛНОСТ И ЗНАЧИМОСТ НА ИЗСЛЕДВАНАТА ПРОБЛЕМАТИКА.

Изследването на конкурентния потенциал на организациите играе важна роля при разработването на ефективни конкурентни стратегии и изграждането на устойчиви конкурентни предимства. Това, от своя страна, е доказателство за актуалния характер на въпросите, свързани с повишаването на конкурентоспособността и конкурентния потенциал на предприятията от фармацевтичната индустрия. Тези проблеми представляват сериозно

предизвикателство за тях предвид силно изменчивата бизнес среда, високото ниво на регулация и интензивната конкуренция в отрасъла.

3. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД. СЪДЪРЖАНИЕ И ПОСТРОЙКА НА ИЗЛОЖЕНИЕТО.

Дисертационният труд на Светлана Руменова Тимофеева е с обем от 240 страници (без приложенията). В структурата са обособени увод, три глави, заключение, литература (200 източника), списъци на таблиците, фигурите и приложенията в дисертационния труд, приложения (стр. 239 - 308), справка за приносите в дисертационния труд и публикации по дисертационния труд. Изложението е добре структурирано и логически обвързано.

В *увода* докторантката обосновава актуалността и значимостта на проведеното изследване. Научно-изследователската теза е: "ефективното развитие на конкурентния потенциал на предприятията от фармацевтичната промишленост е важна предпоставка за повишаване на конкурентоспособността им и за нарастване на продажбите, респективно на приходите от продажби, както и на финансовия резултат от дейността." (стр. 6).

Правилно са определени обектът и предметът на изследването.

Целта на дисертационното изследване е "да се оцени конкурентния потенциал на фармацевтичната индустрия в България и да се изведат възможности за неговото развитие" (стр. 6). Постигането на тази цел изисква да бъдат решени 5 изследователски задачи.

В дисертационния труд са използвани разнообразни методи: сравнение, анализ и синтез, групировка, табличен и графичен метод, методи за разкриване на структурата, динамиката и териториалното разположение на изследваните предприятия, интегрални методи за изчисление на нивото на конкурентоспособността и конкурентния потенциал на предприятието, модел на Дюран за оценка на платежоспособността.

За целите на дисертационното изследване са използвани финансови данни от публикуваните годишни финансови отчети на изследваните предприятия, отчети за дейността на фирмите, публикувани в медиите интервюта с ръководители на разглежданите фирми и др.

Периодът на изследването е 2010 - 2016 г.

Първа глава на дисертацията е с теоретико-методологически характер. Тя е посветена на основните аспекти на конкурентния потенциал на предприятието като предпоставка за формиране на конкурентни предимства и повишаване на конкурентоспособността. Анализирани са същността на конкуренцията и са представени различни критерии за структурирането ѝ. Изяснена е спецификата на конкуренцията с акцент върху трите подхода за нейното определяне: поведенчески, структурен и функционален. На тази основа е изследвано ключовото понятие конкурентоспособност: същност, равнища, структура, критерии, фактори. В таблици са представени обобщени определения на конкурентоспособността на водещи автори съобразно динамичния, системния и сравнителния подходи от гледна точка на стопанската дейност на предприятието и от гледна точка на произвежданата продукция на предприятието, като тези дефиниции впоследствие са критично анализирани. На стр. 40 в дисертацията авторката въвежда собствено определение за конкурентоспособност. След анализа на факторите, които влияят върху конкурентоспособността, са изведени ключовите фактори за успех във фармацевтичната промишленост и взаимовръзките между тях.

Съществено внимание в първа глава на дисертационния труд е отделено на конкурентните предимства на организацията, като те са обвързани по подходящ начин с конкурентоспособността. Докторантката демонстрира много добро познаване на теоретичните постижения на българските и чуждестранните автори в областта на конкурентните предимства на предприятието. Тя задълбочава изследването по линия на качеството и цената като ключови критерии за конкурентни предимства, представя вътрешните и външните фактори за формиране на конкурентни предимства, изяснява спецификата на различните конкурентни стратегии и др.

Въз основа на изложението до момента е изследван конкурентният потенциал като предпоставка за формирането на конкурентни предимства и конкурентоспособност на предприятието. Анализирани са същността, структурата, елементите и направленията за развитие на конкурентния потенциал. Характеризирана е ролята на конкурентния потенциал за формиране

на конкурентни предимства и конкурентоспособност. Изследвано е мястото на разработването на конкурентна стратегия и конкурентна политика в механизма за формиране конкурентен потенциал на организацията. В таблица са обобщени типовете конкурентни стратегии (характеристики, предимства, недостатъци). В края на първа глава са систематизирани основните изводи от изложението в тази част на дисертационния труд.

Втора глава е посветена на методологията за изследване на конкурентния потенциал във фармацевтичната индустрия. Докторантката демонстрира много добро познаване на съществуващи подходи и методи за оценка на конкурентния потенциал на предприятието. В таблица са систематизирани и впоследствие изяснени редица подходи за оценка на конкурентния потенциал: ресурсният, резултативният, стойностният, пазарният, сравнителният, структурно-аналитичният, проблемно-аналитичният, многокритериалният, комплексно-комбинираният и др. При анализа на методите за оценка на конкурентния потенциал на предприятията от фармацевтичната промишленост авторката достига до извода, че най-подходящ е комплексно-комбинираният подход, по-конкретно използването на стойностен и сравнителен метод, т.е. сравняването на финансови показатели, свързани с конкурентоспособността и конкурентния потенциал на предприятието (стр. 136). При това е препоръчително оценките да се комбинират с анализ на отрасъла и на фирмите, които оперират в него. За целта се предлага използването на показател за конкурентоспособност, който включва изменението на брутната печалба въз основа на изменението в нивото на приходите от продажби. В третата част на втора глава докторантката разработва методика за сравнителен анализ и определяне на препоръките и насоките на развитие на конкурентния потенциал на предприятието. Моделът включва анализиране на платежоспособността на предприятието чрез интегрална оценка на финансовата устойчивост. По този начин се прави съпоставка между класа на платежоспособност и класа на ниво на конкурентния потенциал. На тази основа е представена матрица за определяне на интегрална оценка на потенциалната конкурентоспособност. Изведени са основни изводи, свързани с изложението във втора глава.

В *трета глава* на дисертацията са представени резултатите от оценяването на конкурентния потенциал на предприятията от фармацевтичната промишленост в България и на възможностите за неговото развитие. Въз основа на разнообразна информация са характеризирани предприятията от фармацевтичната промишленост в страната по линия на отрасловия и на конкурентния анализ. За целта са използвани разнообразни аналитични инструменти: конкурентна карта на пазара, комплексен анализ на финансовото състояние и др. По-нататък в изложението са систематизирани резултатите от анализа на конкурентния потенциал на предприятията от фармацевтичната промишленост. Очертани са тенденциите в изменението на съотношението между брутната печалба и приходите от продажби. По този начин използваният показател за конкурентоспособност е измерител на потенциала на съответната организация да се позиционира в динамичен аспект сред останалите участници на пазара. В процеса на анализ са изчислени редица показатели: коефициенти за ликвидност, задлъжнялост, рентабилност, финансова устойчивост и др. На тази основа са посочени основните проблеми и възможности за развитие на конкурентния потенциал на предприятията от фармацевтичната индустрия. В края на изложението е представен модел за развитие на конкурентния потенциал на предприятието, чрез който се разкриват ключовите фактори, които имат водеща роля в изследваното направление като финансов фактор, производствен фактор, кадрови фактор и иновационен фактор.

В *заклучението* са формулирани основните изводи от проведеното дисертационно изследване в теоретико-методологически, методичен и практико-приложен аспект. Наред с това е посочена насока за бъдещи изследвания.

4. ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ПРИНОСИ НА КАНДИДАТА.

Формулираните от докторантката приноси са с научен и научно-приложен характер.

Проведен е критичен анализ на теоретичните основи на конкуренцията, конкурентоспособността, конкурентния потенциал на предприятието и конкурентните предимства.

На тази основа са изведени факторите за конкурентоспособност.

Разработена е авторова методика за анализ, оценка и разкриване възможностите за повишаване на конкурентоспособността и конкурентния потенциал на предприятията от фармацевтичния сектор в България. Предложени са алгоритми за отраслов и конкурентен анализ.

Въз основа на методиката са извършени оценка и сравнителен анализ на конкурентния потенциал и конкурентоспособността на проучените фармацевтични предприятия и са идентифицирани проблеми и възможности, свързани с тяхното развитие в изследваните направления.

5. КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ.

Обемът на първа глава е относително голям, т.е. съществуват възможности за оптимизиране на изложението на това място.

Към докторантката имам следния въпрос:

С какви ограничения е свързано използването на показателя за конкурентоспособност, който включва изменението на брутната печалба въз основа на изменението в нивото на приходите от продажби?

6. ПУБЛИКАЦИИ НА АВТОРКАТА, СВЪРЗАНИ С ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.

В списъка с публикации по темата на дисертационния труд са посочени 6 публикации. Те са свързани с дисертационния труд и отразяват важни негови аспекти.

7. АВТОРЕФЕРАТ И СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ.

Авторефератът е разработен съобразно изискванията. Съдържанието му е ясно и логично. Коректно са представени основните резултати от проведеното дисертационно изследване.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Докторантката притежава сериозни изследователски умения и задълбочени познания по съответната специалност. Дисертационният труд на Светлана Руменова Тимофеева на тема "Възможности за развитие на конкурентния потенциал във фармацевтичната индустрия в България" се отличава с редица положителни черти, които трябва да бъдат оценени високо. Той съответства в пълна степен на изискванията за присъждане на образователната и научна степен "доктор".

С оглед изложеното по-горе предлагам на научното жури да вземе решение за присъждане на Светлана Руменова Тимофеева *образователната и научна степен "доктор"* по научната специалност "Икономика и управление (индустрия) (стопанско управление)", професионално направление 3.7 Администрация и управление, област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки.

София, 12.01. 2018 г.

Рецензент:

/доц. д-р Марияна Кузманова/